

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تخفہ

سوج منارے

پروفیسر بشیر احمد سورت

کتاب دے حقوق مصنف کول محفوظ آن

کتاب دا ناں	:	سوج منارے
مصنف	:	پروفیسر بشیر احمد سوز
اشاعت واسال	:	جون 2009ء
تعداد	:	500
کپی رنگ	:	محمد نوید خان (اسپدا رکاکول)
قیمت	:	150/-
ناشر	:	ادبیات ہزارہ
پتہ	:	بلقیاس ٹاؤن، کاغان کالونی ایبٹ آباد پروفیسر بشیر احمد سوز
	:	بلقیاس ٹاؤن، کاغان کالونی ایبٹ آباد
فون:	:	381244 موبائل: 0333-5061326

انتساب

اپڑیں کھرے والی تھینہ بشیر دے ناں جس
ساریاں ذمہ داریاں اپڑیں سرکہن کے
مانہہ لکھڑیں لکھاڑیں وسطے فارغ رخیا۔

﴿ فہرست ﴾

1 تا 100	صفحہ	پہلا حصہ	سوچ منارے
101 تا 172	صفحہ	دوآ حصہ	سوچ منارے

پہلا حصہ

سوچ منارے

آصف ثاقب

پروفیسر بشیر احمد سوز داہند کو مجموعہ کلام ”سوچ“ ارے ”آپڑی منی دیاں خوشبو آں تے خوبصورتیاں نال سرشاراے۔ سوز دیاں ہند کوغزلاں اس تغزل دی بھر پور آئینہ بندی کردیاں نے جیہڑا اس دی نغمہ نغمہ ذات نال جڑ یا بدھیا دااے۔ بشیر سوز نے اردو سچ بی بڑی سوہنڑیں غزل آکھی دی اے۔ غزل اس دی طبیعت داریاں اندر آباد ہوگئی دی اے۔ سوز بڑے مندے شاعری توں کئی کنارے رہیا۔ جداس داہسی کیتی فراس نے شعری تے نثری کارنامیاں دے انبار لاچھڑے۔ اس نے ہر ریلے نیشیلے ادبی موضوع آں بہر عنوان برتیا تے خوب برتیا۔ اس دا شعری بی چنگا تے نثری بی چنگی۔ اوہ آپ بی اس لحاظ توں چنگا کہ اس نے ہنر ادب دے وسطے چند جان وقف کرچھڑی اے۔ ہزارے توں صدقے ایہہ بانکا شاعر ”سوچ منارے“ ناں بارے سچا ہنر کے آپڑیاں ہند کوغزلاں پیش کر دیا پیا اے۔ اسی دی ہند کوغزل دامتاز آپڑے رنگ سچ سیانڑیاں جلد اے۔ ایہہ رنگ مشہور بی اے کہ اس دی اردو غزل دانسان بی اے۔ ہنر ذرا ایہہ مصرع دیکھو۔

سوچ سمجھ کے رنجو لہنڑیں رائے کسی دے بارے

”سوچ منارے“ دا بنا چھ بڑا پکارتے بانا رکھیا گیا اے۔ حمد و نعت دیاں برکتاں سوز کو حاصل نے۔ اس دا شعری ایمان حمد تے نعت دی بندگی ہووے عقیدت دے درد نال رچیا بسا دااے۔ سوز دے دل سچ لہراں مار دے مقدس جذبے تے مبارک خیال بڑے بامراد نے۔ سوز نے ہند کوغزل کو ہند کو دیاں خاص بھراں تے ہوکاں مار دی ایچھری دے ناتے ڈانڈا سوادا کیتا اے، ہک شعراے۔

فطرت سارا حسن لٹاندی

کئے نہیے سرگی دلیے

اگے عام خیال آسا کہ ہند کو دے پینڈے سچ اتنی سمائی مینھ کہ اس جانی شاعری دے نیل بوئے پھول پھل سکے۔ پھلیاں کئی سالاں تو ہند کو شاعری اتنا زور پکڑ گئی اے کہ ایہہ ہرزبان دی شاعری دی کناں سچ ”کھلساں تیرے نال برائے“ دیاں ساندنڑیاں پئی سدی اے۔ بشیر سوز نے ہند کوغزل کو ہند کو بول چال

دے مزا جاں تے سلو کاں تو باہر شیخہ کدھیا۔ اس دی غزل اندر محبت، یاری، وچھوڑے میل ملاپ دے ہاں تے کھیڈے تے محاکاتی روئیں تہو ہنر سس عین مین ادبی نے چہیزے ماہیے چار بیٹے دیاں روایتاں بچ موجود نے۔ سوز نے روایت کو بی بڑے جج تال برتایا اے۔ اس مزے دے ذرا ایہہ دو شعر پڑھو۔

تیریاں میریاں خوشیاں کب نے
دکھ نے سانجھے تیرے میرے
آ نا کدھرے بہواں کپلے
گلاں نوراں پپلے تلے

اگے گل نوراں تو پتا لگدا اے۔ بشیر سوز دی غزل بچ غریبی، مسکینتی تے بے کبری دے بکھیڑے اس دی ایہڑی شعری سٹائل بچ دلاں چو بھامار مار کے زخمی زخمی کر دے نے۔ سوز نے اس تریے کو بھی اپنڑی شاعرانہ طبیعت مگروں خوش خوشحال کینا دا اے۔ مٹھے درداں دی ایہہ خوشحالی ہرا کھی بچ تہراں نوراں چھڑ دی ایہہ گل ادبی اے گلاں نوراں پپلے تے دی ای گل اے۔

ہر دیلے میں چنے کپڑے پا کے پھرناں
غربت دی کب لاش آں میں کفنا کے پھرناں

فراہ نوں حالات توں بی اکھیاں بیٹھ پھیر دا۔ اس دی ایہہ چیتا دیناں سوز کہو۔

خاناں دی گپ کوز سمبالے
افسر بڑا گئے دینج مزارے

ہندکو دی اختصا صی شعری سٹائل ہندکو شاعر دے جذبیاں اندر مت مٹا کے سا مڑس والے کو تر پاتر پتا چھوڑ دیاں نے تے بے حال بی کرویاں نے۔ بشیر سوز نے انہاں سٹائل کو ہندکو طبیعت دیاں خاص بچاں بچ پھر پھر تار چھڑیا اے۔ اتھے کن فعلن دی تعداد کہت بدھ کے کئی اظہاری وسیلے مرتب کر دی اے۔ سوز نے فعلن کو مختلف صورتاں اندر خوب شاد آباد کینا اے۔ ایہہ رائگا تماش سوز دے ڈونگے قائم دائم تغزل واحد ہے۔ فرلفظیت دامقائی آہنگ سونے دا سہا گیا اے۔ اس حوالے نال ایہہ شعر پیش نے

سورج نال پلچڑیں والا
پر چھاویں توں کتنا ڈردا

پیار بی تھیڈے اے مکنی سوہنڑیاں
ہارے بندہ کجھ نیٹھ ہرہا

کجھ کجھ اس دیوں اکھیاں ہونز چھاتی بیچ ہنورے
پیار دی گھن اس کیتی اے پر اندروں پھورے پھورے

سرسے پیار ای ٹھنڈے ذھے جھوں اچیاں پنڈگاں پانیاں
اس ہرنی دی خیر ای مٹگو جس شیراں مل اکھیاں لائیاں
بشیر سوز نے ایویں تے اعلان دے حسن سلوک توں کج شعری فائدے ہ صل کیے نے پر اس
بھنسیاں رکتیوی لوک۔ بحر اس توں بی نہ بیٹھ سوڑیا۔ اس نے کئی دو آں جائیاں انھوں بحر اس کج بی غزل آکھی
اے۔ اس غزل کج، ہیا اولہ اے تے یا نسری بجدی اے۔ کج آکھاں تے سوز سر اسر بانسری وی تان اے۔
اس نے حیر اول بر جھی مار کے سلیا اے اوہ بی دیکھو۔ ماں دی یاد بر تھی بیٹھ تے ہووے کے وے۔ سوز پیا آکھدا
اے

اس ماہ آں کتھو آئزاں جس جھراتے کئے
اڑھی داتی کبر آواں تے اٹھ کے یوم کھولے
ہنڑ پتہ لکھیا کہ بشیر سوز دی ہند کو غزل ای وی رزہ غزل دے تغزل کو بدلا کے ہند کو اس دیوں
تصویراں دس لہری پئی اے۔ سوچ منارے د مطالعہ پیار محبت کج ہووے تے سوز، سوز نظری آوے۔

پہلی گل

ایہہ بالکل ٹھیک اے جے ہندکو برصغیر دی بونہہ پرانیں زباناں پچھو گدوی جلدی اے۔ پر ایہہ بی تے ہک حقیقت اے جے گزریاں زمانیاں پچھ بھلی تے ضد دی وجہ نال اس زبان آں سرے توں ہی نظر انداز کیجا گیا اے۔ اس آں ایہہ بی منزاں پھی۔ جے ہندکو وان طبقے بی اس زباناں در کوئی تھیان بیٹھ دتا۔ جس دی وجہ نال ایہہ اچ تک لکھت تے پڑھت دی زبان نہ بترکی۔ دھنیا پلے تے ایہہ مثال اس تے سچ ثابت ہوندی اے۔

”کج داغیں سنے تے کج ہند رہیلا“

ایہہ حقیقت اے جے ایہہ آدو وجوہات اس زبان دی ترقی دے راہے پچھ حائل رہیاں۔ ایہہ سب کج نہ ہوندا تے اچ ہندکو سندھی، پنجابی تے پشتو دے برابر ہوندی۔ ہندکو بولنے والیاں آپڑیں ضرورتاں دی وجہ نال دنیادی زباناں گلے لایا پڑیاں ماں بولی ہندکو آں پھیل کے بی کدے نہ پھنچیا۔ اس آں ضدی تے ازبیل بیٹھ ہونزاں چاہی دے۔ دیاں زباناں سکھواں تے اٹاں پچھ مہرت حاصل کرنا چنگی گل اے۔ دیاں زباناں دے ادب آں پڑھتاں تے اٹاں توں فیدہ انھنزاں بونہہ پھی گل اے۔ پر اپڑیں زبان تے اپڑیں ثقافت نال مضبوط تعلق رھنزاں بی تے بونہہ ضروری ہے۔ تاں جے اپڑیں زبان بی ترقی کرکے۔ ہندکو صوبہ سرحد دے کئی علاقیاں پچھ بولی جلدی اے پر ہونزاں پچھت پڑھت پچھ نہ آئی کیوں جے اس آں اس زبان آں اگے بدھڑیں ہی بیٹھ دتا۔

پشتو صوبہ سرحد دی یک بڑی تے اہم زبان اے، ایہہ بی تے اس آں دی آپڑیں زبان اے۔ پر افسوس اے جے پشتو بولنزاں والیاں دا ہندکو بارے کدے چھا رویہ بیٹھ رہیا۔ سچ تے ایہہ دے جے اٹاں ہمیشہ ہندکو آں قبول کرنے توں انکار ہی کیجا اے۔ تعلیمی نصاباں توں کہن کے سیاسی اکھاڑیاں پچھ ہمیشہ پختون ہندکو آں گوڈیاں تگے دینزاں دی کوشش پچھ ہی رہے ان۔ ”ریفر نیڈم“ دے ویسے اس آں اس صوبے آں پاکستان دا حصہ۔ بزازیں پچھ اہم کردار ادا کیجا۔ پر اس داناں ”پختونخواہ“ رجو میں پچھ اوو پد ہ پد ہ نعرے مار دین۔ اس پد لایاں ای تے سارے چھگولے اٹھدین۔ ”صوبہ ہزارہ“ اسی رویے دی پیداوار اے۔ بالکل اسی

طرحاں جس طرحاں کانگریس دے روئے سبز مسلم لیگ بڑا نہیں تے مسلماناں مجبور کر چھوڑا ایسا۔
 انجی اگر اسی نیک دلی تے اعلیٰ ظرفی و ایشوت دیواں ہو سکی دوائے دی زبان تے ثقافت نال
 محبت کراں تے کوئی وجہ بیٹھ ہے اسی ہک نہ ہو جلاں۔ پشتو بی پھلے تے ہند کو بی اگے بدھے۔
 پہلا ہووے پشتو دے لکھاریاں داتے پشتو دے ہند کو ان طبقے و اجتاں ہند کو آں زندہ کرنزیں
 وسطے پچھلے کئی سالوں توں محنت شروع کردتی۔ لہاں دی دینا دینچی ہزارے والوں بی ہوش آیا۔ ہے اوہ اپڑیں
 ماں بونی در توجہ دیون۔

ہزارہ تے ہے ای ہند کو دا گڑھ اے۔ ہزارے والوں تے ایہ ذمہ داری عائد ہوندی اے۔ ہے
 اوہ ہ ہ ہ کے ہند کو زبان دی خدمت کرن تے اس دی ترقی در تیان دیون۔

شکر اے اللہ ہے ہزارے والوں پشتو دے ہند کو لکھاریاں دے قدم تے قدم رخیا تے ہند کو
 زبان لکھڑیں پڑھنے دی زبان بڑاڑیں وسطے بڑی تیزی نال کم شروع کردتا۔ اسی دینچے آں ہے پچھلیاں
 تریہتی یہالوں توں ہند کو لکھاری لگا تار پنے لکھدین۔ جس دے نتیجے پنج کئی شعری تے نثری مجموعے سامڑیں
 آگین۔ سینکڑاں شاعر تے نثر لکھڑیں والے اپڑیں طور تے لکھ رہن۔ امید اے ہے اگلے سالوں پنج ہند کو ہور
 بی ترقی کریں۔

میریاں ہند کو کتاباں تے 'ہند کو زبان و ادب دی تاریخ' اسی تحریک دا نتیجہ اے۔ کاش ہزارے
 وال اس گل آں سمجھن تے اس زبان دی ترقی وسطے عملی قدم چاؤن۔ ہزارے پنج نہ تے کوئی اشاعتی ادارہ اے
 تے نہ ہی کوئی اخبار یا رسالہ ہند کو زبان تے ادب آں اپڑیں دل نال لاڑیں وسطے تیار اے۔ لکھاری اپڑیں
 کتاب آپ ہی چھپواندین تے فر لو کال پنج ہند کو چھوڑ دین۔ اس طرحاں تے زبان تے اس دا ادب ترقی بیٹھ کر
 سکدا۔

پروفیسر بشیر احمد سوز